

یادداشت

مفهوم کاربردی منافع ملی در روابط بین الملل

فریدون عسکری*

مفهوم منافع ملی به ترتیب طی قرن ۱۶ در ایتالیا، بر ۱۷ قرن در انگلستان و قرن ۱۸ در قانون اساسی ایالات متحده آمریکا به کار گرفته شده است. واژه‌های اراده شاهانه، منافع نظام شاهنشاهی و بالاخره ملاحظات عالیه کشوری در قرون فوق الذکر از اسلاف مفهوم منافع ملی بوده‌اند.

این مفهوم که دستاورد تحولاتی است که متعاقب انقلاب صنعتی و دموکراتیک در غرب بوجود آمده با شیوع و گسترش انقلاب های ملی ۱۷۷۶ آمریکا و ۱۷۸۹ فرانسه، به تدریج رایج شد. بیان لرد پالمرسون (Lord Palmerston) نخست وزیر بریتانیا در ۱۸۶۵ مبنی بر اینکه ما متحد ابدی و یا دشمن ابدی نداریم، بلکه منافع ملی برای ما امری ابدی است و وظیفه ما پیروی از آن است، تبلور چنین فکری است.

منافع ملی، در زبان سیاست‌گذاران و دولتمردان اواخر قرن ۱۹ تغییری محتوایی کرد و گرایش ایدئالیسم یا آرمان گراییه (Idealism) یا آرمان گرایی، نقطه مقابل Realism یا واقع گرایی) به خود گرفت. این دیدگاه نسبت به مفهوم منافع ملی که روح آن در تفکر توماس وودرو ویلسون، رئیس جمهوری ایالات متحده آمریکا از حزب دموکرات (از ۱۹۱۳ تا ۱۹۲۱) مبنی، براساس این مفروضه ذهنی بنا شده است که هیچ کس از خسران دیگری بهره نمی‌برد.

البته این برداشت آرمان گرایانه از منافع ملی

چندان پایدار نماند و به زودی پدیده پیچیده‌ای که به ناسیونالیسم اقتصادی معروف است سراسر گیتی را در خود گرفت که اوج آن به واقعیت سخت و بیزار کننده مناقشه جهانی ناشی از بحران بزرگ رکود اقتصادی ۱۹۲۹ انجامید.

به رغم بی اعتبار شدن گرایش آرمان گرایانه (Idealism) ویلسونی منافع ملی و همگونی آنها سیاستمداران و دولتمردان اروپای غربی و افکار عمومی جهت ممانعت از شعله ور شدن جنگ جهانی دوم همچنان مشتتب به گرایش همگونی منافع ملی کشوها شده و بر آن تأکید می ورزیدند؛ لیکن این تشتب به جایی نه نبرد و سرانجام جنگ جهانی دوم به دست آدولف هیتلر آغاز شد و بدین وسیله گرایش ایده ناپیستی ویلسونی از منافع مله از میان رخت بریست و جای خود را به گرایش تفاوت و تعارض (Difference and Conflict) منافع ملی داد.

این معنا بعد از جنگ دوم جهانی در قالب دو بلوک ایدئولوژیک (سوسیالیستی و کاپیتالیستی) متخالف شرق و غرب متجلی گشت و با شروع دوران تشنج زدایی بین دو بلوک شرق و غرب بدون اندیشه منافع ملی: مطالعه‌ای تحلیلی در مورد تشنج زدایی بین دو بلوک شرق و غرب بود ، گرایش قبلی یعنی همگونی منافع ملی نیز به موازات آن به وجهی پیچیده رخ داد و نمود خارجی آن نیز رضایت اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی در پیوستن آلمان شرقی به آلمان غربی و تأمین منافع ملی اش از این رهگذر بود.

علاوه بر آنچه که مطرح شد باید اضافه کرد که مفهوم منافع ملی از لحاظ نظری اولین بار توسط چارلز بیرد (Charles Beard)؛ تاریخ نگار و استاد دانشگاه فقید آمریکایی) وارد متون تخصصی روابط بین الملل شد .
وی در کتاب اندیشه منافع ملی: مطالعه‌ای تحلیلی در سیاست خارجی آمریکا، منافع ملی را تبلور و جلوه خارجی منافع عمومی در داخل می‌داند.
با این اقدام اولین تلاش در جهت بررسی نظری مفهوم منافع ملی در متون تخصصی روابط بین الملل و سیاست خارجی آغاز گشت.

* کارشناس روابط بین الملل

اخبار

گفت و گوی وزرای خارجه آمریکا و انگلیس درباره ایران

وزارت امور خارجه آمریکا در بیانیه‌ای اعلام کرد که موضوع ایران و برجام از موضوعات مورد بحث وزیر امور خارجه این کشور در دیدار با همتای انگلیسی‌اش بوده است.

به گزارش ایسنا، وبگاه وزارت امور خارجه آمریکا در بیانیه‌ای از دیدار آنتونی بلینکن، وزیر امور خارجه این کشور با جیمز کلرولی، همتای انگلیسی‌اش در نیویورک خبر داده و نوشت: وزیر امور خارجه و کلرولی همچنین درباره طیف کامل‌تری از موضوعات مربوط به منافع و نگرانی‌های مشترک، از جمله چالش‌های ناشی از جمهوری خلق چین، همکاری در زمینه بهداشت و سلامت جمعی و وضعیت ژغنی تلاش‌ها در راستای بازگشت به برجام[توافق هسته‌ای] و مقابله با آن چه رفتارهای مخرب ایران خوانده شده، گفت‌وگو کردند.

ایران و جهان

آیا مذاکرت هسته‌ای در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل راه‌گشاست؟

برجام ازوین تا نیویورک

در میانه سفر هیات سیاسی ایرانی به نیویورک برای حضور در نشست مجمع عمومی سازمان ملل، موضوع برجام و توافق هسته‌ای به کانون اصلی رایزنی‌های رئیسی و هیات همراه او با مقامات دیگر کشورها تبدیل شده است.

در وضعیتی که مذاکرات احیای برجام پس از ارائه پاسخ ایران به پیشنهادات برجامی آمریکا در ۱۰ شهریور، با تعلیق و انسداد همراه شده بود، به نظر می‌رسد هفتاد و هفتمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد به محفلی برای آب شدن یخ تعلیق در مسیر مذاکرات تبدیل شده است.

این وضعیت در شرایطی است که قبل‌تر حضور سران سیاسی ایران در سازمان ملل، بیشتر به عنوان تریبون برای ایراد یک سخنرانی و چند دیدار دیپلماتیک با سران کشورهای مختلف شناخته می‌شد، اما این روزها بر خلاف رویه پیشین به نظر می‌رسد مجمع عمومی سازمان ملل، برای سیاست‌مداران ایرانی و غربی به کانونی برای رسیدگی به پرونده مذاکرات تعلیق شده ایران با آمریکا تبدیل شده است.

قدر مسلم این است که در نشست اخیر مجمع عمومی سازمان ملل دیداری میان هیات ایرانی و آمریکایی به طور مستقیم صورت نخواهد گرفت، اما کانون اصلی تمامی نشست‌ها و دیدارهای تیم ایرانی حاضر در نیویورک به ریاست سید ابراهیم رئیسی، برجام بوده و قراین نشان می‌دهند گفتگوهای غیرمستقیم میان تهران و واشنگتن در جریان است.

پیام مثبت آژانس و دیدار مور- باقری از همان روز ابتدایی سفر هیات ایرانی به ریاست سید ابراهیم رئیسی در دوشنبه (۲۸ شهریور)، ترکیب هیات سیاسی ایرانی کانون توجهات را به خود جلب کرد. حضور علی باقری، معاون سیاسی وزیر خارجه و رئیس تیم مذاکره‌کننده ایران در مذاکرات احیای برجام در وین و البته وحید جلال زاده، رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس این فرضیه را مطرح کرد که احتمالاً در نیویورک مذاکراتی در ارتباط با احیای برجام با دیگر طرف‌های حاضر در توافق صورت بگیرد. اظهارات ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه مبنی بر احتمال برگزاری نشست‌هایی در خصوص موضوع هسته‌ای در نیویورک، بهمان زبانی این فرضیه را تقویت کرد.

سفر هیات سیاسی ایرانی به نیویورک توسط محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی کشور اعلام شد. او روز دوشنبه اعلام کرد که پیغام‌ها و پیام‌هایی که پرونده‌های ایدئاتی مورد اختلاف را دارند. همین امر مبنایی قرار گرفت که علی باقری، معاون وزیر خارجه ایران، دیروز سه‌شنبه با استقبال از پیام‌های دریافتی از آژانس بین‌المللی و گروسی (رئیس آژانس) با انریکه مور، معاون برنامه‌های خارجی اتحادیه اروپا در ارتباط با رفع تحریم‌ها دیدار و گفتگو کنند.

مجموع این حرکات و اظهارات دیپلماتیک به وضوح نشان‌گر آن است که با وجود عدم برنامه‌ریزی مدون برای گفتگوهای برجامی، اکنون نیویورک به محفلی برای تبادل مواضع در حضور ادامه مذاکرات و توافق اختلافات ناشی از آن، مقامات ایرانی با نشان دادن پالس‌های مثبت، آمادگی خود را برای حل اختلافات نشان داده و از سوی دیگر، غربی‌ها نیز با آگاهی نسبت به این‌که فرصت چندانی برای نجات توافق هسته‌ای وجود ندارد، نسبت به گام برداشتن در مسیر حل اختلافات با تهران روی خوش نشان داده‌اند.

دیدار ماکرون- رئیسی با محوریت برجام موضوع توافق و برجام در نشست روز سه شنبه میان سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور اسلامی ایران با امانوئل ماکرون همتای فرانسه خود، محور اصلی رایزنی‌ها و گفتگوها میان طرفین بود. رئیسی در دیدار

هم‌زمان با اعلام الحاق اراضی اوکراین به روسیه

پوتین فرمان بسیج نیرواد

رئیس جمهوری روسیه روز گذشته سخنرانی بزرگ خود را با محوریت الحاق اراضی اوکراین به خاک کشورش انجام داد و در سخنانش از بسیج نسبی نیروها در روسیه خبر داده است.

به گزارش گاردین، این سخنرانی مهم ولادیمیر پوتین، رئیس فدراسیون روسیه برای شب سه شنبه هماهنگ شده بود اما در نهایت به روز گذشته موکول شد. ولادیمیر پوتین در ابتدای صحبت‌هایش گفت: سخنرانی من خطاب به روس‌ها، مردمان دوتنسک و لوهانسک، سکنه خرسون و مناطق زاپوریژیا و دیگر مناطق آزاد شده است.

ولادیمیر پوتین گفت که صحبت‌هایش درمورد سیاست‌های خصمانه نخبگان غربی است که تلاش دارند تا سلطه خودشان را حفظ کنند. پوتین گفت: هدف غرب نابودی روسیه است، آنها علنا می‌گویند که فوریاشی شوروی را مدیریت کردند و اکنون وقت روسیه رسیده است. کی‌یف آشکارا طرح‌های مناقشه در دونباس را کنار گذاشت و ادعای دستیابی به سلاح هسته‌ای را اعلام کرد و گفت حمله به کریمه ممکن است رخ دهد. رئیس فدراسیون روسیه افزود: اهداف اصلی عملیات ویژه روسیه همانطور باقی مانده؛ لوهانسک به طور کامل آزاد

آیا مذاکرت هسته‌ای در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل راه‌گشاست؟

برجام ازوین تا نیویورک

در میانه سفر هیات سیاسی ایرانی به نیویورک برای حضور در نشست مجمع عمومی سازمان ملل، موضوع برجام و توافق هسته‌ای به کانون اصلی رایزنی‌های رئیسی و هیات همراه او با مقامات دیگر کشورها تبدیل شده است.

ما و در این زمینه فشار سیاسی به آژانس وارد نخواهیم کرد.

در ارتباط با همین نشست، محمد جمشیدی، معاون سیاسی دفتر رئیس جمهور، سه شنبه شب در جمع خبرنگاران حاضر در نیویورک اظهار کرد: «در این دیدار ابتکارهای مطرح شده، البته رئیس جمهور فرانسه نیز پس از دیدار با سیدابراهیم رئیسی به خبرنگاران گفت که توپ حصول توافق هسته‌ای با ایران در زمین ایران است. او همچنین در ادامه بر لزوم مستقل بودن فعالیت‌های اژانس بین‌المللی انرژی اتمی تأکید کرد.

قطر واسطه تبادل پیام برجامی میان ایران و آمریکا علاوه بر دیدارهای میان رئیسی با ماکرون و برگزاری نشست باقری با مور، یکی دیگر از نمودهای ترافیک رایزنی‌ها برجامی در نشست هفتاد و هفتم مجمع عمومی سازمان ملل متحد، دیدار مسئولین ایرانی و آمریکایی در یک روز با وزیر امور خارجه قطر بود که به شکلی نمادین در قالب تبادل پیام غیرمستقیم میان دو طرف قابل خوانش است.

اساس ماجرا از این قرار است که در ابتدا، روز سه شنبه حسین امیرعبداللهیان وزیر خارجه کشورمان که در نیویورک به سر می‌برد با شیخ محمد بن عبدالرحمن آل ثانی، معاون وزیر وزیر امور خارجه قطر دیدار کرد. بعد از این دیدار، محمد بن عبدالرحمن آل ثانی، وزیر خارجه قطر در صفحه توئیتر خود نوشت که

با حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه ایران دیدار داشتم. وی نوشت: در این دیدار درخصوص راه‌های تقویت روابط دوجانبه و آخرین تحولات مذاکرات ایران و آمریکا درخصوص بازگشت به برجام رایزنی کردیم. محمد بن عبدالرحمن نوشت که کشور ما در این راستا تلاش خواهد کرد.

ارتش ما به عنوان خط مقدم نظامی بیش از ۱۰۰۰ کیلومتر در مقابل کل عملیات نظامی غرب عمل می‌کند. ما برای دفاع از سرزمین خود از بسیج نسبی حمایت می‌کنیم. تاکیدم بر بسیج نسبی است چون فقط برای کسانی است که نیروی ذخیره هستند و به خدمت فراخوانده می‌شوند. این حکم امضا شده است.

پوتین همچنین گفت، روسیه از برگزاری فرزندوم‌های اعلام شده در لوهانسک، دوتنسک، خرسون وزاپوریژیا به منظور پیوستن به فدراسیون روسیه حمایت می‌کند. او همچنین غرب را به آغاز جنگ علیه روسیه در اوکراین در ۲۰۱۴ متهم کرد و افزود: غرب در سیاست‌گذاری ضد روس خود از تمامی خطوط عبور کرده است. غرب به دنبال نابودی روسیه است و از تهدید اتمی استفاده می‌کند.

رئیس جمهوری روسیه در ادامه صحبت‌هایش تأکید کرد: از تمامی ابزار در دسترس استفاده می‌کنیم و آنهایی که تلاش می‌کنند تا از تهدید اتمی علیه روسیه استفاده کنند، خواهند دید که ورق بر می‌گردد. من بلوف نمی‌زنم.

پوتین همچنین ادامه داد: تهدید اتمی مورد استفاده قرار گرفته است. ما نه تنها درمورد گولهباران نیبرگاه اتمی زاپوریژیا آن هم با تشویق‌های غرب صحبت می‌کنیم که تهدید به فاجعه هسته‌ای است، بلکه در مورد اظهارات نمایندگان ارشد کشورهای ناتو در مجاز بودن استفاده از تسلیحات کشتار جمعی علیه روسیه حرف می‌زنیم که همان تسلیحات اتمی است.

او افزود: باید یادآورم شوم آنهایی که چنین اظهاراتی را درباره روسیه مطرح می‌کنند باید بدانند که کشور ما هم ابزار مختلفی برای نابودی خود در نظر بگیرد و در این میان جریان‌های متناسب به عامر حکیم و برخی دیگر از طیف‌های شیعیان به دنبال آن هستند تا بتوانند مصطفی الکاظمی را به عنوان نخست‌وزیر عراق مجددا معرفی کنند که به نظرم این سناریو عملیاتی نخواهد شد. به هر ترتیب گزینه نهایی شیعیان برای نخست‌وزیری عراق محمد شیاع السودانی است و تمامی جریان‌های شیعه عراق روی وی توافق نظر دارند.

یک کارشناس مسائل خاورمیانه تشریح کرد

سه‌م‌خواهی مقتدی صدر از نخست‌وزیر آینده عراق

وی ادامه داد: به عنوان مثال این احتمال وجود دارد که برهم صالح بتواند به عنوان رییس جمهور عراق مجدداً به کار خود ادامه دهد اما در این میان بحث بر سر انتخاب نخست‌وزیر است. چارچوب هماهنگی شیعیان عراق اخیراً محمد شیاع السودانی را به عنوان گزینه نخست‌وزیر عراق معرفی کردند و به نظرم با توجه به وضعیت فعلی گزینه دیگری برای جایگزینی او وجود ندارد. توجه داشته باشید با توجه به اینکه صدر یک شخصیت جنجالی به حساب می‌آید و به لحاظ نظری یک نمای تهاجمی را دنبال می‌کند، می‌تواند سه‌م‌خواهی‌هایی در این بین داشته باشد اما فکر نمی‌کنم که او با انتخاب محمد شیاع السودانی به عنوان نخست‌وزیر عراق مخالفت کند. در این میان باید متوجه بود که مخالفت صدر احتمالاً نمی‌تواند مانع انتخاب السودانی شود.

به گزارش ایلنا، این تحلیلگر مسائل سیاسی تصریح کرد: اوضاع و احوال نشان می‌دهد که مقتدی صدر بدون تردید بر سر انتخاب وزراء و تشکیل دولت، شروطی را مطرح خواهد کرد که می‌تواند اوضاع را دگرگون کند. توجه داشته‌باشید که مقتدی صدر و جریان تحت نظر او در انتخابات سال گذشته

پنجشنبه ۳۱ شهریور ۱۴۰۱ / شماره ۵۱۹۷

اخبار

آلمان ۵ میلیارد یورو از دارایی‌های روسیه را مسدود کرد

نشریه اشپیگل آلمان گزارش داد که مقام‌های برلین دارایی‌های مسکو به ارزش حدود ۵ میلیارد یورو را مسدود کرد.

به گزارش ایژنا، این مجله آلمانی امروز نوشت که مقام‌های برلین به عنوان بخشی از تحریم‌ها، دارایی‌های روسیه به ارزش بیش از ۴.۸ میلیارد یورو را تا روز ۱۶ سپتامبر (۲۵ شهریور) مسدود کرده است.

اشپیگل با استناد به اطلاعات وزارت اقتصاد آلمان افزود که در همین حال، بیش از ۲.۲ میلیون دلار را پول نقد تشکیل می‌دهد و بیش از ۱ میلیارد دلار اموال منقول است. در این گزارش آمده است که باقی آن مستغلات و دیگر دارایی‌های روسیه است.

دولت برلین همچنین چند روز گذشته کنترل دارایی‌های شرکت روس نفت از جمله سه پالایشگاه آن را در آلمان در دست گرفت. برلین می‌گوید این اقدام به منظور تأمین منابع و قطع وابستگی عمیق به مسکو و کنترل کامل صنعت انرژی خود صورت گرفته است.

این در حالی است که گزارش می‌شود اوکراین در حال ترویج ایده تصویب قطعنامه‌ای در هفتاد و هفتمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد است که بر اساس آن مقامات اوکراین بتوانند دارایی‌های مسدود شده روسیه توسط کشورهای غربی را تصرف کنند.

مزایای عضویت ایران در شانگهای

مزایای عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای در وبینار مشترک خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) و خبرگزاری اسپوتنیک روسیه بررسی شد.

در ابتدای این وبینار ایوان زاخاروف مسئول بخش برون مرزی خبرگزاری اسپوتنیک روسیه به مزیت‌های پیوستن جمهوری اسلامی ایران به سازمان همکاری شانگهای پرداخت و گفت: پذیرش عضویت دائم ایران در این سازمان می‌تواند به کشورهای عضو کمک کند تا دیدگاه مشترکی نسبت به تحولات منطقه به خصوص افغانستان داشته‌باشند.

وی در این خصوص افزود: ورود ایران به سازمان همکاری شانگهای در حالی است که جدید در شرایط جهانی وجود دارد. عضویت ایران در چنین شرایطی رویداد مهمی محسوب می‌شود و باید گفت که حل و فصل موضوعات مربوط به افغانستان، بدون ایران میسر نیست. مسئول بخش برون مرزی خبرگزاری اسپوتنیک همچنین در ادامه به موضوع تقویت بیش از پیش کردیور شمال به جنوب و افزایش و تسهیل دسترسی‌ها در منطقه به واسطه پیوستن ایران به سازمان شانگهای اشاره و مزایای این پیوستن را تشریح کرد.

زاخاروف همچنین به درخواست ترکیه برای عضویت در سازمان همکاری شانگهای اشاره کرد و گفت: یکی از مسائل مهم و اساسی در این خصوص عضویت این کشور در ناتو است.

زمان رضاخانی که در این وبینار به نمایندگی از امور بین الملل ایرنا شرکت کرده بود، در ادامه به مزایای عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای برای طرفین پرداخت.

وی گفت: یکی از مزایای عضویت ایران در این سازمان موقعیت جغرافیایی ایران است که به لحاظ ترانزیتی، مسیری بسیار مقرون به صرفه، به ویژه در زمینه اجرای طرح کمربند جاده است. رضاخانی در ادامه به موضوع توافقنامه تجارت آزاد ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا اشاره کرد و گفت که چنین مدلی در قبال اعضای شانگهای قابل انجام است.

وی تأکید کرد، سیاست دولت جمهوری اسلامی توسعه روابط با کشورهای همسایه، منطقه و پیوستن به سازمان‌های منطقه ای و جهانی است.

